

Η ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΙΚΗ ΜΟΧΛΕΥΣΗ ΤΗΣ ΑΣΥΜΜΕΤΡΙΑΣ ΙΣΧΥΟΣ (του Γιάννη Ζήση)

Θα εξετάσουμε παρακάτω μια ιδιαίτερη παθολογία της ισχύος, καθώς αυτή βρίσκεται πάντα σε ένα καθεστώς εξάρτησης. Αναφερόμαστε σε ένα διπολικό παράδειγμα ισχύος το οποίο επαναλήφθηκε και ξεδιπλώθηκε στρατηγικά στον Δεύτερο

Παγκόσμιο Πόλεμο.

Το πρώτο παράδειγμα είναι από τους Ναπολεόντειους Πολέμους με τη διάσημη μάχη του Αούστερλιτς (1805), όπου ο Ναπολέοντας είχε προεξοφλήσει την έπαρση του Τσάρου και των άλλων ηγετών που συμμετείχαν επικεφαλής των στρατευμάτων των αυτοκρατοριών τους ή των βασιλείων τους. Διαμέσου της αξιολόγησης της έπαρσης, ο Ναπολέων προεξόφλησε δύο βασικά λάθη:

Πρώτον, τον περιορισμό του ρόλου των στρατηγών ή των στρατιωτικών και, συγκεκριμένα, των στρατηγών Κουτούζωφ και Μπαγκρατσιόν στον επιτελικό σχεδιασμό και στην εκτέλεση των επιχειρήσεων.

Δεύτερον, προεξόφλησε ως βέβαιη την αβλεψία της στρατηγικής του πεδίου και των κινήσεων μάχης, καθώς θεωρούσε πως δεν υπήρχαν άλλοι στρατιωτικοί στην ηγεσία των αντιπάλων του που θα διέβλεπαν τα αδύνατα σημεία τους, με δεδομένο τον συσχετισμό δύναμης στη λεγόμενη Μάχη των Τριών Αυτοκρατόρων.

Παραδόξως, τελικά λειτούργησαν όλα έτσι όπως προέβλεψε ο Ναπολέων. Με αυτήν την επικύρωση της προβλεπτικότητάς του, όμως, ενισχύθηκε εφεξής η μελλοντική ισχυρογνωμοσύνη του στο στρατηγικο-πολιτικό πεδίο.

Έτσι, παρά τις πολλές επόμενες στρατιωτικές του νίκες –με καθοριστικές τις νίκες του στην Ισπανία και την Πορτογαλία– που αποτέλεσαν την αρχή της δύσης του και το τίμημα της στρατηγικής υπεροψίας και της πολιτικής αδιαλλαξίας, ο Ναπολέων σημαδεύτηκε, στην πορεία της μοίρας του, από μια μάχη που υπήρξε οριακή και ήταν η δική του Πύρρειος νίκη. Αναφερόμαστε στην μάχη του Μποροντίνο (1812).

Η μάχη του Μποροντίνο αποτελεί την κατοπτρική ψυχολογικά στρατηγική στιγμή του Ναπολέοντα. Σε αυτή τη μάχη, καθοριστικό ρόλο διαδραματίζουν ο Κουτούζωφ και ο Μπαγκρασιόν. Και αυτή τη φορά ο Ναπολέοντας αστοχεί να ολοκληρώσει την επικράτησή του στο πεδίο μάχης, παρά το βαρύ τίμημα της μάχης για τους Ρώσους. Λόγω του φόβου των στρατηγικών προνοιών που μπορούσε να έχει λάβει ο Κουτούζωφ απέναντί του έγινε λιγότερο διακινδυνευτικός ο Ναπολέων και, μέσα σε μια τέτοια αναμέτρηση, είχε μια νίκη στην οποία όμως ο ηττημένος –η Ρωσία εν προκειμένω– συγκράτησε στο ναδίρ της ισχύος της τις δυνάμεις της σε μια ελεγχόμενη πορεία ανασυγκρότησης. Με άλλα λόγια, τον έλεγχο της ανασυγκρότησής του τον είχε ο ηττημένος.

Βασικός συντελεστής στην αντιστροφική μόχλευση της ασυμμετρίας ισχύος είναι η έγκαιρη και επίμονη αποφυγή σύγκρουσης στο άνοιγμα του πεδίου, με κλιμάκωση της αποδυνάμωσης του αντιπάλου. Αυτό, πέρα από βασική στρατηγική αντάρτικου, είναι και συνταγή αντιστάθμισης της οπλικής στρατιωτικής υπεροχής –και αυτή τη στρατηγική την εφάρμοσε εξαιρετικά τόσο ο Ουέλλιγκτον στην Πορτογαλία, αντιμετωπίζοντας τον Μασενά με τακτική «καμένης γης» και οχύρωσης, όσο και ο Μπαρκλέυ και, εν συνεχεία, ο Κουτούζωφ κατά την επίθεση του Ναπολέοντα στη Ρωσία.

Εδώ, λοιπόν, αναφαίνεται τελικά ο χρυσός κανόνας της τελικής έκβασης, αλλά, ταυτόχρονα, και η κατοπτρικότητα στο ψυχολογικό πεδίο της στρατηγικής, που παίζει καθοριστικό ρόλο. Αυτή η κατοπτρικότητα υποδεικνύεται και για τη στρατηγική ήττα της Ιαπωνίας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο απέναντι στις ΗΠΑ, σε σχέση με τη στρατηγική που ανέδειξε ως μεγάλη και ηγέτιδα δύναμη την

Ιαπωνία στον Ειρηνικό, ξεκινώντας από τη Ναυμαχία της Τσουσίμα, το 1905, απέναντι στους Ρώσους. Το πεδίο, δηλαδή, της διαμόρφωσης της στρατηγικής και της ψυχολογίας της μπορούμε να το δούμε εδώ να λειτουργεί και συλλογικά. Τέτοια πλέγματα, ψυχολογικά μοντέλα και παραδείγματα ξεδιπλώνονται επίσης στα πεδία των θρησκειών με τις εναλλαγές ρόλων, αλλά και στα πεδία των καλλιτεχνικών ή πολιτισμικών προτύπων, όπως και σε τάσεις κουλτούρας ή και στα επιστημονικά ρεύματα.

Έτσι, λοιπόν, η ψυχολογική συμμετρικότητα αναδεικνύεται στη διαφορετικότητα της στρατηγικής και της έκβασης της ισχύος μεταξύ της μάχης του Αούστερλιτς και της μάχης του Μποροντίνο. Η μάχη του Αούστερλιτς χαρακτηρίζεται από ρηξικέλευθες κεραυνοβόλες ενέργειες, ενώ η μάχη του Μποροντίνο χαρακτηρίζεται από τακτικές κινήσεις πεδίου μάχης χωρίς διακινδυνεύσεις, σε αντίθεση με τις κινήσεις που έγιναν στη μάχη του Αούστερλιτς. Υπάρχουν, βέβαια, και περιπτώσεις όπου οι διακινδυνεύσεις και ρουτίνες απέβησαν μοιραίες, γιατί ήσαν απερίσκεπτες. Αυτό συνέβη στο Βατερλό, όπου απέβησαν μοιραίες τόσο η διακινδύνευση του στρατηγού του Νέυ όσο και η ρουτίνα του άλλου του στρατηγού Γκρουσσύ.

Στη μάχη του Μποροντίνο, αναπτύσσεται μια διστακτικότητα και μια συντηρητική δυναμική ισχύος. Η επικράτηση δεν γίνεται ολοκληρωτική, διότι υπήρχε ο φόβος της ανατροπής των εξελίξεων στη στρατηγική διακινδύνευσης από τα πιθανά προνοητικά αντίμετρα του αντιπάλου.

Εναλλακτικότητα πολιτικού και στρατιωτικού ρόλου και ισχύς

Αυτές οι επιτελικές προσεγγίσεις της χρήσης της ισχύος συνδυάζονταν με μοντέλα γεωμετρικά και γεωγραφικά ή, επίσης, με προσεγγίσεις και κουλτούρες που εμπεριείχαν την πολιτική με την στρατιωτική στρατηγική.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του Όλιβερ Κρόμγουελ όπου, πριν από τη μάχη του Ντάνμπαρ (1650) με αντίπαλους τους Σκωτσέζους, [1] έκανε σε αυτούς έκκληση αναστοχασμού, αν και

όχι κατ' ανάγκην, πλήρους αναθεώρησης της θέσης τους. Αυτή η πολιτική και αφετηριακή συνδιαλλακτικότητα συνδυαζόταν, ταυτόχρονα, τόσο με μια αποφασιστικότητα στον στρατηγικό τομέα, όσο και με την εφαρμογή της έμμεσης ή υψηλής στρατηγικής, εν προκειμένω. Έτσι βλέπουμε μια ολοκλήρωση στρατηγικής προσωπικότητας και μια συμπληρωματικότητα, μια εναλλακτικότητα πολιτικού και στρατιωτικού ρόλου.

Αυτό το στοιχείο δεν υπήρξε στον Ναπολέοντα. Αυτή η έλλειψη του στέρησε τη διορατικότητα που θα του επέτρεπε να αναγνωρίσει τη μεγάλη ευκαιρία για απόκτηση τεχνολογικής υπεροχής του στόλου του, που του προσέφερε ο Φούλτον όταν του πρότεινε τη χρήση της ατμομηχανής στα πλοία του. Την ίδια έλλειψη διορατικότητας επέδειξε ο ίδιος και πάλι, σε πολλές κρίσιμες φάσεις, όπως πριν από την μάχη της Λειψίας, ευρύτερα γνωστής ως η Μάχη των Εθνών (1813), [2] όπου δεν έδειξε καμία διαλλακτικότητα στον διαμεσολαβητικό ρόλο του Μέττερνιχ. Στην αντίθετη περίπτωση, ο Όλιβερ Κρόμγουελ συνδιαλεγόταν ακόμη και με πειρατές, με σκοπό να του μεταφέρουν στρατηγικές καινοτομίες και τις εμπειρίες τους, πράγμα που είχε ως συνέπεια και την αποτελεσματική αποικιακή επέκταση της Μεγάλης Βρετανίας.

Στην ιστορία, συχνά, η μαζικοποιημένη απλοϊκότητα, η αδρότητα και η γοητευτικότητα της εξουσίας συνοδεύτηκε από μεγάλες επιτυχίες, τις οποίες, όμως, ακολούθησαν τραγωδίες και μεγάλες αποτυχίες. Αυτό αναδείχθηκε στη συνάφεια και στην αλληλεπίδραση μεταξύ των ηγετών και των λαών, όπως στην περίπτωση της Ιταλίας όπου το όραμα του *mare nostrum* κατέληξε στην ιδεολογία του φασισμού υπό την ηγεσία του Μουσσολίνι. Η απλοϊκότητα και η αδρότητα της ισχύος προκύπτει και υπηρετείται από τον μικρό μας κύκλο φαντασίωσης και ναρκισσισμού μέχρι τους μεγάλους κύκλους, από τη βιογραφία της ανωνυμίας έως τη βιογραφία που ξεδιπλώνεται ιστορικά ως μείζων επωνυμία.

Το κρίσιμο, όμως, θέμα της ανθρωπότητας –και το δικό μας, τελικά– είναι να καταφέρουμε να μετατρέψουμε αυτό το πεδίο

της περσοναλιστικής ισχύος, έστω και με την έννοια της δημιουργικής προσωπικότητας στον τομέα του πολιτισμού, της κοινωνικής εξέλιξης και αλλού— σε πεδίο ιδιοτήτων. Χρειαζόμαστε, στην ουσία, να μεταφέρουμε την περσοναλιστική ταύτιση στην απρόσωπη δυναμική και έκφραση ιδιοτήτων και στην «τέχνη του Είναι», όπως θα έλεγε ο Έριχ Φρομ που έκανε λόγο για την ανάγκη και την αναζήτηση εκείνων των στάσεων ζωής **«προκειμένου να ξεπεράσουν την τάση του έχουν και να επιτείνουν την τάση του είναι»**, [3] φεύγοντας έτσι από την περσοναλιστική ισχύ σε όποιον τομέα και αν αυτή εκδηλώνεται.

Όταν λέμε περσοναλιστική ισχύ, εννοούμε και τη συλλογική ισχύ —υπό την έννοια μιας μαζικής ταύτισης, μιας «ψυχολογίας μαζών», όπως θα έλεγε ο Φρόυντ, [4] και συλλογικοτήτων— όπως τα έθνη, οι θρησκείες, οι οικονομικές τάξεις κ.λπ. Από αυτή την εκτίμηση αλλαγής του συντελεστή ή τελεστή της ισχύος κρίνεται, τελικά, η βιωσιμότητα του ανθρώπινου γένους, τόσο σε σχέση με το περιβάλλον, όσο και σε σχέση με την εσωτερική δυναμική που αναπτύσσεται στην ανθρωπότητα.

Αναφορές:

[1] Buchan, John, Κρόμβελ εκδόσεις Πάπυρος Πρες ΕΠΕ, σελ 91.

Σημείωση αρθρογράφου: Ο Κρόμγουελ συχνά, πριν από τις μάχες του, έκανε έκκληση αναστοχασμού και όχι κατ' ανάγκην πλήρους αναθεώρησης της θέσης τους.

Ένα μήνα πριν από τη μάχη του Ντάνμπαρ εναντίον των Σκωτσέζων, ο Όλιβερ Κρόμγουελ εξέδωσε μια διακήρυξη προς τους ιερείς της Κίρκ, της Σκωτικής Πρεσβυτεριανής Εκκλησίας, οι οποίοι ήταν σφόδρα ενάντιοι στην ανεξιθρησκία και την θρησκευτική ελευθερία και εκπρόσωποι της οποίας συνόδευσαν το Σκωτικό στρατό στα πεδία της μάχης. Ακολουθεί απόσπασμα:

«... Γεννήσατε προκατάληψη σ' εκείνους που πάρα πολύ (σε θέματα συνείδησης, όπου κάθε ψυχή πρέπει ν' απαντήσει για τον εαυτό της στο θεό) εξαρτώνται από εσάς. [...] Είναι γι' αυτό αλάθητα σύμφωνο με το Λόγο του θεού καθετί που λέτε; Σας ικετεύω, στο όνομα του Χριστού, να νομίσετε πως είναι δυνατό ότι μπορεί να πλανιέστε ... ».

[2] Μάχη της Λειψίας, el.wikipedia.org

[3] Fromm, Erich, «*Να έχεις ή να είσαι;*», εκδόσεις ΜΠΟΥΚΟΥΜΑΝΗ, 1978, σελ. 214.

[4] Freud, Sigmund, «*Ψυχολογία των Μαζών και η Ανάλυση του Εγώ*», εκδόσεις Επίκουρος, 1994.

Το παρόν κείμενο αποτελεί μέρος του δοκιμίου: “Η ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΚΑΙ Η ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ”.

Γιάννης Ζήσης, συγγραφέας

Ημερομηνία πρώτης δημοσίευσης: 30/10/2010

Φωτογραφία: el.wikipedia.org

(solon.org.gr)